

DOI: 10.34015/2523-4552.2025.2.17
УДК 342.9:351.746(477)

Теремецький В. І.,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач сектору проблем реалізації
господарського законодавства відділу
проблем модернізації господарського
права та законодавства Державної
установи «Інститут економіко-
правових досліджень
імені В. К. Макутова Національної
академії наук України»
ORCID: 0000-0002-2667-5167

Марченко М. Ю.,
кандидат юридичних наук, директор
акціонерного товариства «Закритий
недиверсифікований венчурний
корпоративний інвестиційний
фонд «Джерело»
ORCID: 0009-0006-0078-8346

СИСТЕМА СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИМІННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті досліджено систему суб'єктів адміністративно-правового забезпечення протимінної діяльності в Україні, яка в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації набула критичного значення для забезпечення національної безпеки, охорони життя громадян, збереження екологічної рівноваги та реалізації міжнародних зобов'язань.

Проаналізовано нормативно-правову базу, що регулює діяльність державних органів влади (зокрема, Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій), органів місцевого самоврядування, міжнародних організацій та операторів протимінної діяльності. Визначено, що протимінна діяльність вимагає ефективної координації між різними суб'єктами, що здійснюють управлінські, технічні, гуманітарні й освітні функції.

У науковій роботі виокремлено ключові ознаки суб'єктів протимінної діяльності. Особливу увагу приділено проблемам фрагментарності законодавчого регулювання, нестачі наукового осмислення цієї сфери в адміністративному праві, відсутності єдиної моделі функціонування системи зазначених суб'єктів.

Обґрунтовано необхідність наукового супроводу формування інтегрованої політики у сфері протимінної безпеки, яка відповідає міжнародним стандартам і враховує динаміку збройного конфлікту. Зроблено внесок у

розвиток теорії адміністративного права та формування сучасного правового інструментарію у сфері забезпечення національної безпеки.

Ключові слова: протимінна діяльність, адміністративне право, суб'єкти, національна безпека, розмінування, міжнародне співробітництво, гуманітарне право, екологічна безпека, нормативно-правове забезпечення, координація, система.

Постановка проблеми. Протимінна діяльність є одним із ключових елементів забезпечення національної безпеки як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях, особливо в умовах збройної агресії та триваючих бойових дій на території незалежної Української держави. Загроза, яку становлять вибухонебезпечні предмети, зокрема міни, нерозірвані боєприпаси та саморобні вибухові пристрої, поширюється далеко за межі зон активних бойових дій і охоплює деокуповані, прикордонні та навіть тиллові території. Такі обставини створюють серйозні ризики для життя і здоров'я цивільного населення, обмежують доступ до сільськогосподарських угідь, ускладнюють ведення економічної діяльності та стримують процеси післявоєнного відновлення країни.

У зв'язку з цим протимінна діяльність набуває не лише гуманітарного, а й стратегічного значення. Вона стає складовою системи національної безпеки, елементом виконання міжнародних зобов'язань України у сфері прав людини та міжнародного гуманітарного права, а також розглядається як важливий напрям реалізації державної політики у сфері надзвичайних ситуацій і національної оборони.

Незважаючи на зростаюче значення протимінної діяльності, система адміністративно-правового забезпечення цієї сфери правовідносин в Україні потребує ґрунтового

наукового осмислення. Однією з ключових проблем є відсутність комплексного підходу до визначення системи суб'єктів, які здійснюють або координують протимінні заходи. Встановлено, що до процесу протимінної діяльності залучені різні органи державної влади: Міністерство оборони України (далі – Міноборони), Державна служба з надзвичайних ситуацій України, Національна поліція України, а також органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання та міжнародні гуманітарні організації. Проте взаємодія між державними і недержавними суб'єктами, розподіл повноважень, а також питання юридичної відповідальності залишаються недостатньо врегульованими або фрагментарно визначеними у чинному законодавстві.

На практиці це призводить до дублювання функцій, неузгодженості дій, правової невизначеності у сфері управління та контролю, а іноді й до затримки у реалізації протимінних заходів. У зв'язку з цим постає об'єктивна потреба в чіткому визначенні та нормативному закріпленні системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення протимінної діяльності в Україні, а також у ґрунтовному аналізі їх правового статусу, повноважень, функціональних обов'язків і порядку взаємодії. Формування ефективної моделі такої системи сприятиме підвищенню результативності протимінної

діяльності, забезпеченню її прозорості, відповідності міжнародним стандартам і стане підґрунтям для розробки цілісної державної політики у сфері протимінної безпеки.

Водночас на тлі повномасштабної військової агресії Російської Федерації проти України питання протимінної безпеки набуло особливої актуальності. За оцінками фахівців, Україна стала однією з найбільш замінованих країн світу, що становить серйозну загрозу для цивільного населення, уповільнює процеси відновлення деокупованих територій та обмежує доступ до значних площ сільськогосподарських і промислових ресурсів.

За таких умов протимінна діяльність вимагає системного підходу, чіткого правового регулювання та ефективного функціонування системи залучених суб'єктів. Однак у сучасній українській правовій науці система суб'єктів адміністративно-правового забезпечення протимінної діяльності залишається недостатньо дослідженою. Це зумовлено кількома чинниками. По-перше, новизною проблематики в українському контексті, оскільки до 2014 року протимінна діяльність в Україні не мала системного характеру та не розглядалася як пріоритетний напрям державної політики у сфері безпеки. Внаслідок цього спостерігається істотний дефіцит наукових праць, присвячених аналізу адміністративно-правового механізму її забезпечення.

По-друге, слід відзначити фрагментарність нормативного регулювання. На сьогодні протимінна діяльність регулюється низкою різнорівневих нормативно-правових актів, що ускладнює побудову

цілісної правової моделі системи суб'єктів, залучених до цієї сфери.

По-третє, відсутній системний підхід у межах науки адміністративного права. Це можна пояснити тим, що у більшості наукових праць акцент робиться на загальних аспектах забезпечення безпеки чи на аналізі діяльності окремих органів (таких як Державна служба України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС), Міноборони, Національна гвардія України). Проте комплексне дослідження всієї системи суб'єктів, які взаємодіють у сфері протимінної діяльності, залишається поза межами наукової уваги.

По-четверте, швидка динаміка змін і ескалація воєнного конфлікту. Постійна еволюція загроз, оновлення законодавства та нормативно-правових процедур, зумовлені викликами повномасштабної війни, ускладнюють здійснення ґрунтовного наукового аналізу цієї проблематики в умовах постійної трансформації безпекового середовища в режимі реального часу.

Актуальність обраної теми полягає також у тому, що Україна потребує ефективної системи управління протимінною діяльністю, орієнтованої на координацію між різними органами державної влади та громадськими структурами. Водночас проблема замінованих територій є не лише гуманітарною, а й економічною та безпековою, що безпосередньо впливає на стратегію післявоєнного відновлення. Відповідно, наявність науково обґрунтованих моделей і пропозицій з удосконалення адміністративно-правового забезпечення може сприяти реформуванню законодавства, залученню міжнародної допомоги та

розвитку нових підходів до управління у кризових ситуаціях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика протимінної діяльності в українській правовій науці лише починає формуватися як окремий самостійний напрям наукових досліджень. У центрі уваги вітчизняних вчених здебільшого перебувають загальні питання національної безпеки, захисту критичної інфраструктури, функціонування сектору безпеки і оборони, а також гуманітарні аспекти розмінування. Натомість система суб'єктів, які беруть участь у реалізації протимінної діяльності, зокрема з позиції адміністративного права, залишається недостатньо дослідженою.

Окремі аспекти діяльності таких органів, як ДСНС, Міноборони, Національна гвардія України, Національна поліція України, розглянуто у працях О. Бандурки, С. Гончаренка, І. Голосніченка, О. Остапенка, Т. Костюченко та інших авторів. У цих дослідженнях аналізується адміністративно-правовий статус окремих суб'єктів публічного адміністрування у сфері безпеки, однак питання їхньої скоординованої взаємодії в протимінній діяльності здебільшого залишаються поза науковим дискурсом.

На рівні міжгалузевого аналізу доцільно звернути увагу на наукові праці А. Гетьмана, О. Міхеєнка, Н. Нижник, в яких досліджуються проблеми правового забезпечення екологічної та техногенної безпеки. Ці аспекти мають дотичний зв'язок із протимінною діяльністю, проте не розкривають комплексного адміністративно-правового підходу до її регулювання. З позиції воєнних наук

окремі питання протимінної безпеки висвітлено у працях Б. Ворovichа, В. Коваля, М. Комісарова, О. Мацька.

Упродовж останніх років спостерігається зростання кількості досліджень, присвячених нормативному забезпеченню протимінної діяльності. Серед них варто виокремити напрацювання О. Ботнаренка, В. Вахлакової, П. Ляшенка, М. Плетньова, О. Трегуба та інших авторів. Водночас значну аналітичну цінність мають звіти та документи Генерального штабу Збройних сил України, ДСНС, Міністерства економіки України (як органу, відповідального за координацію гуманітарного розмінування), а також міжнародних партнерів – GICHD, UNDP, HALO Trust. Вони містять актуальні дані щодо масштабів мінної загрози, організації системи розмінування, методології картографування, пріоритетів дій тощо. Проте зазначені матеріали здебільшого мають прикладний або технічний, а не правовий чи теоретичний характер.

Узагальнюючи наведене, слід констатувати наявність суттєвого дефіциту комплексних наукових досліджень у сфері адміністративно-правового регулювання протимінної діяльності. До того ж більшість наукових публікацій зосереджена на висвітленні функціонування окремих державних органів, залучених до цієї діяльності, без системного аналізу механізмів їх взаємодії. У цьому контексті постає нагальна потреба в розробленні єдиної правової концепції формування, структурування та функціонування системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення протимінної діяльності в Україні.

Отже, обрана тематика є надзвичайно актуальною та перспективною, оскільки вимагає подальшого ґрунтового теоретичного осмислення з метою формування науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правової бази та підвищення ефективності міжінституційної взаємодії між суб'єктами, залученими до протимінної діяльності.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення протимінної діяльності в Україні як засобу забезпечення національної безпеки, охорони життя громадян, збереження екологічної рівноваги та реалізації міжнародних зобов'язань.

Виклад основного матеріалу. У сфері протимінної діяльності адміністративно-правові відносини виникають у зв'язку з необхідністю забезпечення безпеки населення, знешкодження вибухонебезпечних предметів, а також надання гуманітарної допомоги в постконфліктних регіонах. Ці відносини охоплюють взаємодію між різними державними органами, міжнародними організаціями та неурядовими структурами, які здійснюють відповідні заходи на територіях, що зазнали мінної небезпеки.

Метою таких правовідносин є забезпечення належної організації та ефективної реалізації комплексу протимінних заходів, що включають: проведення розмінування, інформування населення щодо мінної загрози, надання медичної допомоги та здійснення реабілітації постраждалих.

Сучасні програми гуманітарного розмінування в Україні мають

ґрунтуватися на комплексному підході, який передбачає не лише технічне знешкодження мін та інших вибухонебезпечних предметів, але й забезпечення психосоціальної підтримки та реінтеграції осіб, які постраждали внаслідок мінної небезпеки [1, с. 3].

Вважаємо за доцільне відзначити основні аспекти адміністративно-правових відносин у сфері протимінної діяльності, зокрема: визначення правового статусу суб'єктів, які беруть участь у протимінній діяльності (державних інституцій, міжнародних організацій, приватних компаній); визначення компетенції і повноважень органів державної влади та інших суб'єктів у сфері безпеки; організація та координація діяльності різних учасників процесу розмінування; здійснення нагляду і контролю за дотриманням норм безпеки та оцінка ефективності проведених заходів.

Отже, адміністративно-правові відносини у сфері протимінної діяльності охоплюють врегульовані нормами права управлінські, безпекові та гуманітарні відносини між органами державної влади та іншими суб'єктами.

Водночас протимінна діяльність має чимало особливостей, що визначають специфіку адміністративно-правових відносин у цій сфері. Зокрема, розмінування як складний і технічно небезпечний процес потребує дотримання спеціальних процедур, правил безпеки, технічних стандартів та ефективної організації виконання робіт.

По-перше, протимінна діяльність має технічну, гуманітарну та екологічну складову. Вона спрямована не лише на знешкодження вибу-

хонебезпечних предметів, а й на захист життя та здоров'я населення, відновлення критичної інфраструктури та покращення екологічного стану територій, постраждалих унаслідок збройного конфлікту. Мінна небезпека безпосередньо пов'язана з людськими жертвами, каліцтвами, довготривалими соціальними наслідками, а також значною шкодою, завданою довкіллю. Відповідно суб'єкти адміністративно-правового забезпечення протимінної діяльності здійснюють повноваження не лише у сфері безпеки, а й під час реалізації гуманітарних прав громадян, охорони здоров'я та відновлення екосистеми.

По-друге, враховуючи глобальність мінної загрози та її поширення в зонах конфлікту, протимінна діяльність часто потребує тісної співпраці між національними органами державної влади та міжнародними організаціями. В Україні цю діяльність координують як державні органи, так і міжнародні гуманітарні організації, зокрема Міжнародний комітет Червоного Хреста ООН, а також численні неурядові організації, що спеціалізуються на розмінуванні. Це забезпечує міжнародний нагляд, допомогу та фінансування, необхідні для ефективного знешкодження мін.

По-третє, протимінна діяльність передбачає наявність спеціального законодавства, яке забезпечує правову основу для організації розмінування, нагляду та контролю за діяльністю у цій сфері. Законодавство має враховувати технічні аспекти, безпеку роботи, а також гуманітарні і екологічні наслідки. У зв'язку з цим для протимінної діяльності важливими є міжнародні дого-

вори, зокрема Оттавська конвенція [2], а також внутрішні акти, такі як Закон України «Про протимінну діяльність» (далі – Закон № 2642-VIII) [3]. Цікавим фактом є те, що у березні 2025 року Польща і країни Балтії оголосили про вихід з Оттавської конвенції про заборону протипіхотних мін через погіршення безпекової ситуації в регіоні [4; 5]. Відповідно, станом на сьогодні парламенти вказаних країн вже прийняли рішення про вихід із цієї міжнародної угоди.

По-четверте, з огляду на високий рівень ризику для життя і здоров'я осіб, залучених до протимінної діяльності, питання дотримання вимог безпеки набуває першочергового значення. Органи державної влади зобов'язані дотримуватись встановлених стандартів і процедур, спрямованих на запобігання нещасним випадкам та забезпечення належної ефективності розмінування. Крім того, адміністративно-правові відносини у цій сфері мають передбачати чітке нормативне визначення відповідальності за порушення норм безпеки та екологічних стандартів.

Відповідно до п. 12 ч. 1 ст. 1 Закону № 2642-VIII протимінна діяльність розглядається як сукупність заходів, спрямованих на забезпечення національної безпеки та зниження соціального, економічного й екологічного впливу вибухонебезпечних предметів на життя і повсякденну діяльність населення [3].

У цілому, система протимінної діяльності охоплює цілі та принципи її реалізації, структурні елементи, об'єкти й суб'єкти, відповідні інституції, засоби забезпечення, а також функціональні та організаційні механізми [6, с. 191].

Водночас сьогодні особливої актуальності набувають основні завдання протимінної діяльності в Україні, визначені у ч. 1 ст. 3 Закону № 2642-VIII [3]. Серед них: зменшення ризиків підриву вибухонебезпечних предметів до рівня, безпечного для життя і здоров'я населення, що дозволить використовувати очищені території у господарських цілях; мінімізація та запобігання нещасним випадкам унаслідок несанкціонованого поводження з вибухонебезпечними предметами; зниження соціальної напруженості серед населення, яке проживає на забруднених або прилеглих до забруднених територій; збереження та відновлення унікальних екосистем у межах таких територій без необхідності залучення додаткових інвестицій.

Виконання заходів у сфері протимінної діяльності покладається на відповідні суб'єкти, до яких належать як державні органи (міністерства, центральні органи виконавчої влади тощо), так і підприємства, установи та організації різних форм власності, що діють у державному та приватному секторах економіки.

Відповідно до ч. 2 ст. 6 Закону № 2642-VIII суб'єктами протимінної діяльності визнаються: національний орган з питань протимінної діяльності, уповноважені органи виконавчої влади у цій сфері, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, Центр протимінної діяльності та Центр гуманітарного розмінування, а також оператори протимінної діяльності [3]. Аналіз положень зазначеної норми свідчить про те, що вона не передбачає фізичну особу як окремого, самостійного суб'єкта протимінної діяльності.

Для виконання завдань у сфері протимінної діяльності відповідні суб'єкти здійснюють такі основні заходи: 1) інформування населення про небезпеку, пов'язану з вибухонебезпечними предметами, та проведення навчань з метою попередження відповідних ризиків; 2) здійснення розмінування, зокрема гуманітарного; 3) надання допомоги особам, які постраждали внаслідок контакту з вибухонебезпечними предметами, та проведення заходів з їх реабілітації; 4) знищення надлишкових, непридатних до використання або таких, що підлягають знищенню згідно з міжнародними зобов'язаннями, боєприпасів; 5) проведення агітаційно-просвітницької роботи, спрямованої на заборону використання протипіхотних мін [3].

На підставі аналізу положень Закону № 2642-VIII, правозастосовної практики та сучасних викликів у сфері забезпечення національної безпеки, під суб'єктами забезпечення протимінної діяльності слід розуміти сукупність державних та недержавних інституцій, уповноважених реалізовувати завдання та функції у межах національної системи протимінної діяльності, спрямованої на запобігання, мінімізацію й усунення загроз, пов'язаних із наявністю вибухонебезпечних предметів на території України.

До таких суб'єктів належать органи державної влади, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання, оператори протимінної діяльності, спеціалізовані установи, центри розмінування, а також міжнародні гуманітарні організації, які діють у межах повноважень, визначених законодавством. Кожен із зазначених суб'єктів вико-

нує окремі, але взаємопов'язані функції, що забезпечують ефективність протимінної діяльності як комплексної безпекової політики держави. Ключовими напрямками цієї діяльності є: інформування населення про мінну небезпеку; проведення гуманітарного розмінування; надання допомоги постраждалим та здійснення заходів з їх реабілітації; знищення боєприпасів, що становлять загрозу або підлягають утилізації згідно з міжнародними зобов'язаннями; агітаційно-просвітницька діяльність щодо дотримання міжнародно-правових норм і стандартів у сфері заборони використання певних видів мінної зброї.

Усе вищезазначене дає підстави визначити протимінну діяльність у динамічному аспекті як інституціоналізований процес, що здійснюється суб'єктами публічного та приватного права в межах координаційного і функціонального механізму, який об'єднує заходи як державного управлінського, так і виконавчого (технічного) характеру.

Відповідно, суб'єкти адміністративно-правового забезпечення протимінної діяльності – це уповноважені державні органи та недержавні структури, які у взаємодії між собою реалізують комплекс заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків для життя і здоров'я населення, забезпечення екологічної безпеки, гуманітарного захисту, відновлення доступу до природних ресурсів, а також зменшення соціальної напруги в регіонах, забруднених вибухонебезпечними предметами.

На основі аналізу правового статусу та функціонального змісту діяльності органів і організацій, що здійснюють протимінні заходи,

можна виокремити низку ознак, які є визначальними для характеристики суб'єктів адміністративно-правового забезпечення протимінної діяльності:

1. *Наявність нормативно закріплених повноважень.* Відповідні суб'єкти уповноважені на здійснення протимінної діяльності на підставі законів, підзаконних нормативно-правових актів, міжнародно-правових документах або спеціального делегування окремих повноважень. Це забезпечує правову легітимність їх дій та визначає межі їх відповідальності.

2. *Інституційна різноманітність.* Суб'єкти можуть представляти як публічний сектор (центральної та місцеві органи влади, спеціалізовані установи), так і приватний (підприємства, установи, неурядові організації тощо). Така інституційна різноманітність суб'єктів обумовлюється необхідністю комплексного підходу до вирішення завдань у сфері протимінної діяльності, що вимагає залучення широкого спектра ресурсів, спеціалізованих знань, практичного досвіду та технічних можливостей для досягнення ефективних результатів.

3. *Функціональна взаємодія.* Важливою ознакою є функціональна взаємодія та координація дій між різними суб'єктами, що забезпечує комплексний підхід до зменшення ризиків, пов'язаних із наявністю вибухонебезпечних предметів на території України.

4. *Комплексність діяльності.* Діяльність зазначених суб'єктів має комплексний характер, охоплюючи весь цикл протимінної діяльності: від виявлення та ідентифікації вибухонебезпечних предметів – до їх

знешкодження, інформування населення, надання допомоги постраждалим, реабілітації, проведення просвітницьких заходів і виконання міжнародних зобов'язань щодо утилізації (знищення) заборонених боєприпасів.

5. Соціально-гуманітарна орієнтація. Протимінна діяльність спрямована на мінімізацію ризиків для життя і здоров'я населення, зменшення соціальної напруги в регіонах, забруднених вибухонебезпечними предметами, та забезпечення безпечного середовища для проживання.

6. Екологічна спрямованість. Ця ознака протимінної діяльності передбачає очищення територій від вибухонебезпечних предметів, відновлення екосистем і створення умов для безпечного природокористування.

7. Регламентованість адміністративно-правовими нормами. Функціонування таких суб'єктів здійснюється в межах адміністративно-правового регулювання, яке передбачає чітке визначення повноважень, механізмів взаємодії, а також засобів контролю, підзвітності та відповідальності.

Відповідно до ст. 23 Закону № 2642-VIII з метою ефективної координації зусиль міністерств, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також підприємств і організацій усіх форм власності (крім тих, що входять до сфери управління міністерств і центральних органів виконавчої влади), які залучаються до реалізації заходів у сфері протимінної діяльності, Кабінетом Міністрів України створено міжвідомчий координаційний орган

– Національний орган з питань протимінної діяльності.

Цей орган функціонує на засадах колегіальності під головуванням Міністра оборони України та відповідно до покладених на нього завдань забезпечує реалізацію низки ключових заходів, зокрема: вжиття заходів разом із центральними органами виконавчої влади щодо формування та реалізації державної політики у сфері протимінної діяльності; забезпечення виконання міжнародних зобов'язань України у цій сфері; координація діяльності міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та операторів протимінної діяльності; організація розроблення та впровадження національних стандартів протимінної діяльності відповідно до міжнародних норм і стандартів, а також правил і процедур з управління операціями у цій сфері; надання рекомендацій щодо залучення операторів протимінної діяльності до відповідних заходів [3].

У сфері протимінної діяльності важливою є координація і взаємодія численних суб'єктів – державних органів, міжнародних та неурядових організацій. Усі ці органи й установи мають чітко визначені функції та повноваження, що дозволяє ефективно впроваджувати заходи з розмінування, боротьби з мінною небезпекою та надання допомоги постраждалим.

Відповідно до ст. 18 Закону України «Про національну безпеку України» Міністерство внутрішніх справ України (далі – МВС України) є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику в тому числі у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від

надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності [7].

МВС України є відповідальним за протимінну діяльність на територіях, де відсутні активні бойові дії, але існує мінна загроза. Його основні завдання: ідентифікація та ліквідація мін на територіях, де не ведуться бойові дії, зокрема в постраждалих від конфлікту районах; проведення розмінування в умовах відновлення цивільної інфраструктури: доріг, житлових районів, об'єктів критичної інфраструктури; інформування населення про мінну небезпеку та проведення профілактичних заходів з метою запобігання нещасним випадкам.

Слід відзначити, що зазначений державний орган активно співпрацює з іншими організаціями, а також виконує роль наглядового органу для місцевих підрозділів, що займаються питаннями безпеки населення.

Міноборони є державним органом, який відповідає за виконання протимінної діяльності в умовах воєнних дій. Його діяльність зводиться до: знешкодження мін та боєприпасів на територіях, де ведуться бойові дії; планування та координація протимінних заходів в зоні конфлікту, забезпечення логістики для підрозділів, що займаються розмінуванням; використання військових частин та техніки для ліквідації мінної загрози, а також для очищення важкодоступних територій.

При Міноборони створено Координаційний центр з розмінування,

який є відповідальним за координацію дій усіх суб'єктів, що беруть участь у протимінній діяльності в Україні, включаючи державні органи, міжнародні організації та гуманітарні організації. Цей структурний підрозділ забезпечує організацію роботи між Міноборони, МВС України, ДСНС, а також іншими структурами для виконання робіт з розмінування; співпрацює з міжнародними організаціями, такими як Організація Об'єднаних Націй, Міжнародний Комітет Червоного Хреста, для забезпечення технічної та гуманітарної допомоги; проводить навчальні тренінги, забезпечуючи підготовку спеціалістів з розмінування, а також громадян, щодо мінної небезпеки та методів безпеки.

Загалом Міноборони співпрацює з іншими державними та міжнародними організаціями для забезпечення національної безпеки та ефективного знешкодження мін, особливо в районах, які знаходяться безпосередньо під контролем Збройних сил України.

ДСНС є центральним органом виконавчої влади, який відповідає за реалізацію заходів протимінної діяльності в постконфліктних зонах. Її основними функціями є: організація та проведення розмінування в постконфліктних регіонах, де відновлення цивільної інфраструктури є пріоритетом; надання допомоги постраждалим від мінних вибухів, включаючи евакуацію та надання медичної допомоги; підготовка та навчання персоналу для виконання робіт з розмінування в умовах підвищеного ризику.

ДСНС активно співпрацює з міжнародними гуманітарними організаціями та іншими державними

структурами для досягнення ефективних результатів у боротьбі з мінною небезпекою.

Міністерство охорони здоров'я України (далі – МОЗ України) здійснює важливу роль у наданні медичної допомоги особам, які постраждали від мінних вибухів. Основними завданнями цього органу є: надання екстреної медичної допомоги особам, які отримали травми внаслідок мінних вибухів; координація реабілітаційних програм для осіб, які стали інвалідами через мінні вибухи; підготовка медичних працівників для роботи в умовах мінної небезпеки, зокрема в постконфліктних районах. Міжнародні програми з надання медичної допомоги та реабілітації постраждалих активно підтримуються МОЗ України у співпраці з міжнародними організаціями.

Вирішення питань місцевого значення у сфері протимінної діяльності покладається, у межах наданих повноважень, на місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, а також – в умовах правового режиму воєнного стану – на військові адміністрації. Саме вони забезпечують належну координацію та організацію відповідних заходів на рівні територіальних громад, що є передумовою для відновлення життєдіяльності на забруднених вибухонебезпечними предметами територіях. До основних завдань зазначених органів належать: ідентифікація та оцінка ризиків, проведення просвітницької роботи серед населення щодо мінної небезпеки, а також налагодження взаємодії з вітчизняними та міжнародними структурами, які безпосередньо здійснюють гуманітарне розмінування.

На нашу думку, у продовження вище зазначеного, з метою реалізації заходів протимінної діяльності на місцевому рівні, саме військові адміністрації забезпечують належний рівень безпеки населення та створюють передумови для відновлення повноцінної життєдіяльності на територіях, що постраждали від мінної небезпеки.

Враховуючи тісний контакт та наближеність до територіальних громад в умовах воєнного стану, саме військові адміністрації здатні найшвидше реагувати на потенційні загрози та забезпечити взаємодію між усіма структурами, залученими до реалізації гуманітарного розмінування. Водночас, після завершення технічних заходів з очищення території від вибухонебезпечних предметів операторами протимінної діяльності, подальше забезпечення безпеки цієї території покладається на військові адміністрації або органи місцевого самоврядування. Це важливий етап, оскільки передача території після розмінування фіксується шляхом видачі відповідного сертифіката.

У контексті нашого дослідження, вважаємо за необхідне, звернути увагу на п.10 ч.1 ст.1 Закону № 2642-VIII, який визначає, що операторами протимінної діяльності визнаються уповноважені підрозділи центральних органів виконавчої влади, а також підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, включаючи міжнародні та іноземні, що беруть участь у здійсненні заходів у сфері протимінної діяльності [3]. Йдеться про суб'єктів, які спеціалізуються на проведенні фізичного очищення територій від мін, вибухонебезпечних

предметів та інших залишків бойових дій. Отже, у межах господарської діяльності до суб'єктів протимінної діяльності можуть належати організації будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, за умови виконання ними функцій оператора протимінної діяльності.

До зазначеного слід додати, що в Україні функціонують численні неурядові організації, які здійснюють діяльність з очищення територій від вибухонебезпечних предметів, а також надають консультативну допомогу та проводять просвітницьку роботу щодо мінної небезпеки. Зокрема, такі організації проводять інформаційні кампанії; надають консультації населенню щодо мінної небезпеки та методів самооборони; залучають міжнародну допомогу для проведення розмінування та впровадження новітніх технологій для знешкодження мін; взаємодіють з органами державної влади та міжнародними партнерами для покращення ситуації з безпекою та гуманітарною допомогою. Крім того, багато з таких організацій надають реабілітаційну допомогу особам, які стали жертвами мінних вибухів.

Однією з ключових складових успіху протимінної діяльності є ефективна взаємодія між суб'єктами адміністративно-правових відносин. Взаємодія між державними органами, міжнародними інституціями, неурядовими організаціями та приватними компаніями дозволяє забезпечити ефективне виконання завдань протимінної діяльності, а також взаємодопомогу для досягнення спільної мети – мінімізації мінної загрози.

В Україні існує чітка система координації між державними органами, які відповідають за протимінну діяльність. Оскільки розмінування включає різноманітні етапи і типи робіт (від військових до цивільних), важливо забезпечити правильну організацію і координацію між різними міністерствами і відомствами. Наприклад, Міноборони організовує розмінування на фронтових територіях, тоді як МВС України і ДСНС займаються розмінуванням на територіях, що не є зонами конфлікту, і надають допомогу цивільному населенню.

Ефективність протимінної діяльності в значній мірі залежить від правильної організації взаємодії між державними органами, міжнародними організаціями, неурядовими організаціями та приватними компаніями, що займаються розмінуванням. Також важливим аспектом є реалізація законодавчих ініціатив і застосування міжнародних стандартів у боротьбі з мінною небезпекою.

Одним із прикладів успішного застосування законодавства у сфері протимінної діяльності є активна участь міжнародних організацій у розмінуванні територій, зокрема в межах співпраці з Україною відповідно до міжнародних договорів та угод. Серед таких організацій слід відзначити навчальний і науково-дослідний інститут ООН (UNITAR), який надає експертну підтримку в сфері гуманітарного розмінування, зокрема через розробку навчальних програм, консультацій з імплементації міжнародних стандартів та підвищення інституційної спроможності держав-учасниць Оттавської конвенції.

Висновки. Протимінна діяльність в Україні є складною, багатоаспектною та суспільно значущою проблемою, яка поєднує технічні, адміністративно-правові, гуманітарні та екологічні складові в єдину систему заходів у сфері національної безпеки. У контексті збройної агресії Російської Федерації та рекордного рівня забруднення територій вибухонебезпечними предметами вона набуває пріоритетного значення як один із ключових напрямів державної політики у сфері безпеки національної безпеки. Проведений аналіз дозволяє дійти висновку, що ефективність протимінної діяльності безпосередньо залежить від чіткого визначення системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення, належного розмежування їхніх повноважень, злагодженої взаємодії між державними, міжнародними та неурядовими структурами, а також наявності відповідної нормативно-правової бази, здатної реагувати на динамічні виклики безпекового середовища.

На сучасному етапі в Україні сформовано багаторівневу систему суб'єктів протимінної діяльності, яка охоплює як органи публічної влади (Міноборони, ДСНС, МВС України, МОЗ України, органи місцевого самоврядування), так і недержавні

структури – операторів розмінування, гуманітарні організації, неурядові фонди тощо. Проте актуальним залишається питання подолання фрагментарності законодавчого регулювання, удосконалення координаційних механізмів та створення єдиної моделі функціонування відповідних суб'єктів, що відповідає б міжнародним стандартам та потребам постконфліктного відновлення.

Особливе значення має забезпечення міжвідомчої координації та наукового супроводу нормативних реформ, спрямованих на підвищення ефективності протимінної діяльності. Саме системний підхід, орієнтований на дотримання прав людини, екологічну безпеку та гуманітарну відповідальність, має стати основою нової державної політики у цій сфері.

Перспективи подальших наукових досліджень полягають у розробленні уніфікованої концепції нормативно-правового регулювання протимінної діяльності в Україні, формалізації правового статусу операторів розмінування, удосконаленні механізмів міжінституційної взаємодії, а також у вивченні міжнародного досвіду імплементації стандартів гуманітарного розмінування в національні правові системи.

Список використаних джерел

1. Ляшенко П. А., Плетньов М. В., Вахлакова В. В. Техніко-економічні аспекти гуманітарного розмінування в умовах війни. *Академічні візії*. 2024. № 31. С. 2–13.
2. Конвенція про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва і передачі протипіхотних мін та про їхнє знищення : міжнародний документ ООН від 18.09.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_379
3. Про протимінну діяльність в Україні : Закон України від 06.12.2018. № 2642-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2642-19#Text>
4. Богданьок О. Литва офіційно вийшла з Конвенції про заборону касетних боєприпасів – LRT. Суспільне Мовлення : інтернет-видання. 06.05.2025. URL:

<https://suspilne.media/964265-litva-oficijno-vijsla-z-konvencii-pro-zaboronu-kasetnih-boeprispasiv-lrt/>

5. Собенко Н. Польща і країни Балтії виходять із конвенції про протипіхотні міни. Суспільне Мовлення : інтернет-видання. 18.03.2025. URL: <https://suspilne.media/973229-polsa-i-krajini-baltii-vihodat-iz-konvencii-pro-protipihotni-mini/>

6. Ботнаренко О. М. Суб'єкти протимінної діяльності в Україні. *Південно-український правничий часопис*. 2024. № 3. С. 188–194.

7. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2469-19>

Teremetskyi Vladyslav, doctor in law, professor, head of Sector of problems of implementation of economic legislation of the Department of modernizing commercial law and law, State organization “V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine”

ORCID: 0000-0002-2667-5167

Marchenko Maksym, PhD in Law, Director of Dzherelo Closed-end Non-Diversified Venture Corporate Investment Fund

ORCID: 0009-0006-0078-8346

System of Entities of Administrative and Legal Guaranteeing of Mine Action in Ukraine

The article examines the system of entities responsible for administrative and legal support of mine action in Ukraine, which, in the context of full-scale armed aggression by the Russian Federation, has become critical for ensuring national security, protecting the lives of citizens, preserving ecological balance, and fulfilling international obligations.

The regulatory and legal framework governing the activities of state authorities (in particular, the Ministry of Defence of Ukraine, the Ministry of Internal Affairs, and the State Emergency Service of Ukraine), local self-government bodies, international organisations, and mine action operators is analysed. It has been determined that mine action requires effective coordination between various entities performing managerial, technical, humanitarian, and educational functions.

The scientific work highlights the key characteristics of mine action actors. Particular attention is paid to the problems of fragmented legislative regulation, the lack of scientific understanding of this area in administrative law, and the absence of a unified model for the functioning of the system of these actors.

The necessity of scientific support for the formation of an integrated policy in the field of mine safety that meets international standards and takes into account the dynamics of armed conflict is substantiated. A contribution has been made to the development of administrative law theory and the formation of modern legal instruments in the field of national security.

Keywords: mine action, administrative law, entities, national security, demining, international cooperation, humanitarian law, environmental safety, regulatory and legal support, coordination, system.